

С.І.Пенюк

АГРОГЕОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПРИКОРДОННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПІДКАРПАТСЬКОГО ВОЄВОДСТВА)

Львівська область України, як і Підкарпатське воєводство Республіки Польща, належить до українсько-польського прикордоння. На відміну від Львівської області, яка була утворена ще в грудні 1939 р., Підкарпатське воєводство нова адміністративна одиниця. Воно було утворене у січні 1999 р. після адміністративної реформи, що відбулася в Польщі. Українсько-польський прикордонний регіон займає площу 39,7 тис км², з якої на українську частину припадає 21,8 тис.км² (3,6% території України), на польську - 17,9 тис. км² (5,7% території Польщі).

Українсько-польський прикордонний регіон має досить вигідне географічне положення, що впливає на розвиток господарства обох країн. По-перше, регіон займає важливе геополітичне положення, знаходиться на межі Центральної та Східної Європи; по-друге, регіон лежить на перехресті важливих торговельних шляхів, що проходять з півночі на південь та з заходу на схід, що дозволяє швидше збувати сільськогосподарську продукцію в межах країни та за кордон.

Для українсько-польського прикордонного регіону властива специфічна демогеографічна ситуація. Кількість населення у 1999 р. становило 4850,6 тис. осіб [4]. На українській території проживає 2728,6 тис. осіб (5,4% населення України), на польській - 2122,2 тис. осіб (5,8% населення Польщі), з переважанням міського населення на українському боці (60%) і сільського - на польському (59%). Середня щільність населення тут становить 122 особи/км², і є майже однаковою по обидві сторони кордону з невеликим переважанням української - 126 осіб/км². Однак кількість населення не є скрізь однаковою. Більш щільно заселені промислові, менш - гірські райони. Найбільшими за людністю містами з української сторони є Львів (790 тис. осіб), Дрогобич (96 тис. осіб), Червоноград (76,6 тис. осіб), Стрий (69,1 тис. осіб), Борислав (44,1 тис. осіб), Самбір (40,2 тис. осіб), з польської - Ряшів (160,5 тис. осіб), Стальова Воля (73 тис. осіб), Перемишль (69 тис. осіб), Мелец (65 тис. осіб), Тарнобжег (51 тис. осіб), Кросно (50 тис. осіб) [3,4]. За останнє десятиліття як на Львівщині, так і в Підкарпатському воєводстві спостерігається від'ємне сальдо міграції населення, що пояснюється масовим безробіттям, яке спричинило виїзд населення в більш розвинуті регіони та за кордон у пошуках роботи та на постійне місце проживання.

Українсько-польській прикордонній території властиві давні промислові традиції, що сягають ще передвоєнних часів. Це дало змогу створити по обидві сторони кордону потужну мережу промислових підприємств. Головними галузями промисловості Львівщини є машинобудування і металообробка, основні центри (Львів, Дрогобич, Борислав, Стрий); хімічна промисловість (Львів, Дрогобич, Борислав, Новий Розділ, Стебник, Сокаль); паливно-енергетична, яка включає вугільну (Червоноград, Соснівка, Гірник, Сілець), нафтову (Борислав), газову

(Дашава, Рудки); харчова промисловість (Львів, Дрогобич, Сокаль, Червоноград); легка промисловість (Львів, Дрогобич, Червоноград) та ін. Польська частина прикордоння за потенціалом поступається українській, проте тут добре на місцевій сировині розвивається хімічна промисловість (Нова Сажина, Кросно, Ясло, Тарнобжег, Перемишль); машинобудування (Дембіца, Ряшів, Мелец, Кросно); харчова промисловість (Ряшів, Перемишль, Кросно).

Сприятливі умови для свого розвитку на українсько-польському прикордонні має й сільське господарство. Помірно-теплий клімат, родючі ґрунти, висока щільність сільського населення, наявність промислових підприємств, що переробляють сільськогосподарську сировину, а також зручне економіко-географічне положення дає змогу добре розвиватися галузям сільського господарства.

Українсько-польське прикордоння налічує біля 650 тис. приватних господарств, з яких на українську частину припадає 443 тис. (68%). Проте середня площа одного приватного господарства на українській частині є меншою і становить 2,6 га, на польській - 3,5 га. Причому, у польській частині прикордоння 82,3% - це господарства з площею від 2 до 5 га, в українській частині цей показник становить 99,6% [4].

Рослинництво українсько-польського прикордонного регіону спеціалізується на виробництві зернових, цукрових буряків, картоплі, овочів та частково фруктів. Основними зерновими культурами по обидві сторони кордону є пшениця, жито, овес і ячмінь. Середня врожайність зернових на Львівщині є значно нижчою, ніж у Підкарпатському воєводстві, що можна пояснити складністю процесів реформування сільського господарства країни і низькою продуктивністю праці (табл.1). Найбільші площі, що зайняті під пшеницею і житом займають північну та центральну частину Львівської області та Підкарпатського воєводства.

Важливими зерновими культурами прикордоння є також овес і ячмінь. Зерно вівса в більшості використовують як незамінний концентрований корм для коней молодняка і птиці. Ячмінь є найважливішою сировиною для пивоваріння і використовується у бродильному виробництві. Крім того ячмінь йде на виготовлення круп. На даний момент головним завданням для обох сторін на українсько-польському прикордонні стоїть питання про збільшення кількості виробництва зерна. Тому потрібно більше удосконалювати структуру посівних площ, ширше використовувати мінеральні та органічні добрива, впроваджувати нові більш ефективні сорти зернових.

Таблиця 1. Основні економічні показники Львівської області та Підкарпатського воєводства

Показники	Львівська область	Підкарпатське воєводство
Територія, км ²	21834	17890
Кількість населення, тис. осіб	2728,6	2122,2
Частка сільського населення у загальній кількості, %	40,0	59,0
Щільність населення, осіб/км ²	126	118
Природний приріст населення, ‰	-1,5	3,0

Частка с/г угідь, у загальній земельній поверхні, %	52,6	52,7
Середня площа одного с/г підприємства	2,6	3,5
Середня врожайність с/г культур, ц/га,		
Пшениця	21,9	28,7
Жито	16,5	21,6
Картопля	72	165
Цукрові буряки	142	316
Щільність ВРХ на 100 га с/г угідь, голів	49	42
Щільність свиней на 100 га с/г угідь, голів	31	50

Важливе значення у сільськогосподарському виробництві по обидві сторони кордону має вирощування технічних культур. Провідною технічною культурою як Львівщини, так і Підкарпатського воєводства, є цукрові буряки, під якими зайнято з обох сторін приблизно половина посівних площ технічних культур. Середня врожайність цукрових буряків у Підкарпатському воєводстві є вдвічі вищою як на Львівщині (табл. 1). Українська частина прикордоння представлена п'ятьма цукровими заводами (Радехівський, Золочівський, Самбірський, Красненський, Ходорівський), польська - двома (Лежайським і Дембіцьким).

Одною з основних культур українсько-польського прикордоння є картопля, яка є одним із основних продуктів харчування і кормовою культурою для тваринництва, а в багатьох виробництвах - сировиною для промисловості. Врожайність картоплі на українській частині прикордоння є у два рази нижчою, ніж на польській (табл. 1), що знову ж таки пояснюється ще низькою продуктивністю праці українських фермерів.

Овочівництво поширене переважно по всій українсько-польській прикордонній території. Його завдання полягає у забезпеченні населення свіжими овочами протягом цілого року. В регіоні вирощують близько 30 видів овочевих культур (огірки, помідори, столові буряки, капуста, петрушка, морква цибуля та багато ін.). Найбільші площі овочевих культур зосереджені навколо великих міст.

Тваринництво в українсько-польському прикордонному регіоні в основному спеціалізується на м'ясо-молочному і молочно-м'ясному скотарстві, свинарстві, вівчарстві та птахівництві. Воно тісно пов'язане з рослинництвом і багатьма галузями промисловості. Найважливішою галуззю тваринництва по обидві сторони кордону є скотарство. поголів'я великої рогатої худоби на 100 га сільськогосподарських угідь приблизно однакове, з невеликим переважанням української сторони (табл.1). Найбільше поголів'я великої рогатої худоби сконцентроване у гірських та передгірних районах і повітах регіону, зокрема, Турківському (107гол.), Сколівському (61гол.), Старосамбірському (53гол.), Стрийському (53гол.), Дрогобицькому (51гол.) районах і Ропчіце – Сендзішів Малопольському (61гол.), Бжозівському (54гол.), Яслівському (50гол.) і Дембіцькому (49гол.) повітах [4].

Досить прибутковою галуззю тваринництва прикордоння є свинарство. Свиней переважно розводять у приміських спеціалізованих господарствах. Щільність свиней на 100 га сільськогосподарських угідь є вищою у польському прикордонні (табл. 1).

Вівчарство добре розвинуте в південній гірській частині по обидві сторони кордону, де більша частка пасовищ. Найбільше поголів'я овець припадає на Турківський, Сколівський, Стрийський райони Львівської області і на

Кросненський, Саноцький і Бещадський повіти Підкарпатського воєводства.

Птахівництво є важливою галуззю скороспілого тваринництва. Розвиткові цієї галузі як на Львівщині, так і в Підкарпатському воєводстві, надають великого значення. Особлива увага приділяється збільшенню кількості поголів'я курей для одержання м'яса та яєць. Птахофабрики функціонують у Пустомитівському, Буському, Золочівському і Дрогобицькому районах Львівщини та Тарнобжецькому, Ряшівському і Мелецькому повітах Підкарпатського воєводства. Дедалі важливішого значення в регіоні набуває ставкове рибництво. Тут займаються переважно розведенням коропа. Товарне значення також має форель, яка водиться в гірських річках.

Українсько-польський прикордонний регіон займає вигідне економіко-географічне положення, що дає змогу налагоджувати тісні економічні зв'язки в різних галузях народного господарства, насамперед в сільському господарстві. Важливі міждержавні транспортні шляхи, що проходять через регіон, допомагають швидше збувати продукцію сільського господарства.

Галузево-функціональна структура сільського господарства українсько-польського прикордонного регіону відповідає природно та суспільно-географічним умовам. Рослинництво спеціалізується на виробництві зернових, картоплі та цукрових буряків, тваринництво - на молочно-м'ясному та м'ясо-молочному скотарстві, свинарстві та вівчарстві. Показники продуктивності сільського господарства Львівщини є значно нижчими, порівняно з Підкарпатським воєводством, що можна пояснити ще складністю процесів реформування сільського господарства в Україні. Прикордонне положення регіону сприятиме подальшому створенню тут спільних підприємств з використанням досвіду польських підприємців.

1. Луцишин П.В., Клімонт Д.Ю., Федонюк С.В. Географія продуктивних сил Польщі: Навч. посібник.- Луцьк: Ред.-вид. відд. „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000.-356с.;
2. Wojewodztwo Podkarpackie. Mapa w skali 1:500 000. - Warszawa – Wrocław, 1999.;
3. Rocznik statystyczny 1999. Warszawa, 1999.;
4. Urząd statystyczny w Lublinie. Pogranicze Polsko-Ukraińskie w liczbach. Lublin, 1999.